ANALELE

ASOCIAȚIEI NAȚIONALE A TINERILOR ISTORICI DIN MOLDOVA

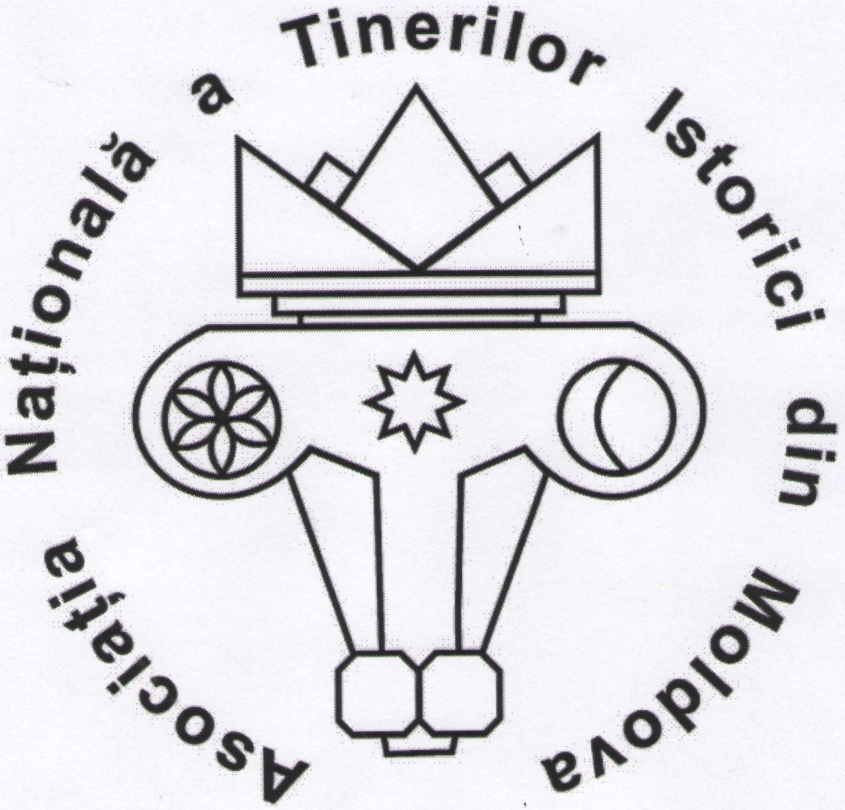

REVISTĂ DE ISTORIE

9

Pontos
Chișinău · 2010

Dumitru ROMAN, *Trădarea de Patrie în dreptul penal contemporan* 259

DIDACTICA ISTORIEI

Ihor HYRYCH, Polina VERBYTSKA, *Historical education in Ukraine: the evolution from the ethnocentrism to the concept of multiculturalism in the textbooks* 266

Angela LISNIC, Sofia ARSENII, *Impedimentele studierii regimurilor totalitare în unităţile de învăţământ ale Republicii Moldova la nivel liceal* 274

Vera BĂBĂLĂU, *Importanţa studierii istoriei orale în şcoală* 285

Людмила ГУРСКАЯ, *История, как известно, – память человечества, часть общей нравственности* 296

Vera BALAN, *Metode de lucru cu documentul* 313

Lucica GAIBU, *Folosirea metodei demonstraţiei la lecţia de istorie cu ajutorul reprezentărilor grafice: (tabele, scheme, hărţi, imagini, fotografii, tablouri)* 317

Lilia HACINA, *Totalitarismul – fenomen al secolului al XX-lea* 323

Aurelia VICOL, *Regimurile totalitare din Europa: fascismul italian, social-nazismul german, comunismul sovietic* 326

Aurelia VICOL, *Holocaustul – eveniment fără precedent în istoria umanităţii* 336

Adriana Elena DUMITRESCU, *Posibile direcţii de abordare ale predării istoriei evreilor şi Holocaustului în gimnaziu, prin activităţi extracurriculare* 345

Angela Lenţa-VASCAUŢAN, *Al Doilea Război Mondial (etapa iniţială)* 356

Ирина МАТУСАРОВА, *Восстановление тоталитарного коммунистического режима в МССР (1944-1950 гг.)* 360

Angela ZEAMĂ, *Arcaşii lui Ştefan – exemplu elocvent al luptei anticomuniste* 371

Svetlana FALĂ, *Dezvoltarea economică a Republicii Moldova în anii de după proclamarea independenţei* 380

Agenda Conferinţei *FENOMENUL „TRĂDĂRII" ÎN ISTORIA EUROPEI DE SUD-EST,* Chişinău, 11 decembrie 2009 385

Agenda Conferinţei internaţionale *ISTORIE, CULTURĂ ŞI CIVILIZAŢIE ÎN EUROPA DE SUD-EST,* ediţia a XI-a, Chişinău, 21-23 aprilie 2010 388

CONDIŢII DE PUBLICARE ÎN ANALELE ANTIM 395

IMPEDIMENTELE STUDIERII REGIMURILOR TOTALITARE ÎN UNITĂȚILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT ALE REPUBLICII MOLDOVA LA NIVEL LICEAL

Angela LISNIC, Sofia ARSENII, Chișinău

Adevărul istoric reprezintă unul dintre cele mai controversate probleme în cercetarea diferitor fenomene şi fapte. În dependență de epocă, timp şi diverse conjuncturi, reconstituirea acestuia provoacă disensiuni, fiind denaturat, în conformitate cu multiple cercuri de interese, care promovează idei într-un scop anumit. După anul '89, studierea istoriei ia o nouă formă, dându-se o interpretare detaşată de ideologia existentă. În acest context putem afirma că, în prezent, conținuturile tematice legate de istorie au generat unele dezbateri aprige în interpretare, mai ales după 2001, când la putere vine partidul comunist. Unul din aceste subiecte din planurile tematice ale curriculum-ului la nivel de liceu din Republica Moldova îl reprezintă *Regimurile totalitare.* Obiectul de cercetare al prezentului studiului este conținutul informațional la tema *Regimurile totalitare* în unitățile de învățământ ale Republicii Moldova la nivel liceal, iar ca problemă de cercetare o constituie impedimentele cu care se confruntă profesorul de istorie în procesul de pregătire şi predare la subiectul dat. Pentru cercetare au fost trasate următoarele obiective: definirea conceptuală a impedimentelor; examinarea cauzelor apariției impedimentelor în procesul învățării *regimurilor totalitare,* explicarea situației şi a cauzelor unor astfel de dificultăți la obiectul cercetat. Drept surse pentru studiu au fost utilizate: observarea empirică, materiale didactice accesibile pentru nivelul de liceu, baza informativă modernă, massmedia.

Rezultatul cercetărilor efectuate pe marginea subiectului ne permite să susținem că în procesul predării regimurilor totalitare profesorul contemporan întâlneşte impedimente: conceptuale şi de conținut.

Referitor la *impedimentele conceptuale,* putem atesta că în ştiința istorică contemporană există o multitudine de teorii şi abordări, care în esență tratează subiectul dat prin prisma conceptului său teoretic. Atestăm astfel că teoria: marxistă, existențialistă, structuralistă, socială, social-culturală, antropologică, imperială etc., care explică problema dată prin prisma modelului său teoretic, şi respectiv concluziile asupra aprecierii şi înțelegerii esenței fenomenului regimului totalitar, este deosebit. Pentru a aduce argumente la această afirmație, ne vom referi la modelele conceptuale propuse de cercetătorii din Federația Rusă Korotcova M.V. şi Studenikin M.T.[1] În examinarea istoriei ca obiect de studiu la nivel preuniversitar deosebesc patru modele conceptuale:

- *modelul clasic,* care prevede examinarea evenimentelor şi fenomenelor istorice punând la bază economia, apoi politică, urmată de istoria militară şi se finisează cu istorie socio-culturală;
- *modelul mozaic,* care presupune intercalarea istoriei naționale în contextul istoriei universale;
- *modelul progresist,* care examinează istoria prin prisma progresului dezvoltării tehnicii, prin istoria religiilor lumii, prin istoria cotidiană şi prin dezvoltarea gândirii social-politice;

[1] Korotcova, M.V., Studenikin, M.T 1999, pagina. 47 http://old.portal slovo.ru/download/history/KorStud.pdf.

- *modelul cultural istoric*, care tratează istoria prin evoluția istorică a instituțiilor specifice anumitor epoci, cum ar fi de exemplu: istoria orașului medieval, istoria mănăstirilor, istoria feudei, istoria palatină.[2]

În această situație, profesorului contemporan îi este foarte dificil să încadreze subiectul studiat într-o schemă teoretică bine definită, fapt ce constituie unul din impedimentele conceptuale ale subiectului examinat. Dacă analizăm aspectele teoretice ale studierii regimurilor totalitare, ne mai confruntăm și cu alte tipuri de impedimente. Deoarece pentru studierea istoriei în Republica Moldova se declară că *„Misiunea istoriei ca disciplină școlară este* orientată prioritar *spre înțelegerea trecutului propriului popor și a diversității tradițiilor culturale și istorice ale popoarelor lumii pentru a înlătura prejudecățile și a încuraja toleranța între oameni".* Așadar, predarea istoriei trebuie să aibă la bază *„ideea de reconciliere și toleranță între popoare."*[3]

Dar din curriculumul nou este complicat de definit principiile teoretice istorice, pe care le-ar aplica profesorul contemporan. Fapt ce din nou constituie un impediment pentru reconstruirea unor realități istorice. La etapa actuală una din cele mai discutate probleme o constituie Curriculumul național, care trebuie îmbunătățit, o necesitate dictată de actualizarea standardelor în educație și de schimbările de perspectivă în acest domeniu și odată cu adoptarea unei „pedagogii a competențelor". Modificarea respectivă, presupune elaborarea „curriculumului din perspectiva trecerii de la modelul de proiectare curriculară, centrat pe *obiective,* la modelul axat pe *competențe – un ansamblu/sistem integrat de cunoștințe, capacități, deprinderi și atitudini, dobândite de elevi prin învățare și mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului și nivelului cognitiv al acestuia, în vederea rezolvării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală.*[4]. În acest context, în fața profesorilor de istorie este pusă o sarcină dublă: să accepte modernizarea curriculumului, interpretându-l corect, iar al doilea aspect ține de implementarea conținutului istoric formând astfel competențe elevilor, deoarece la finele lecției dascălul va trebui să răspundă clar la o singură întrebare: „Ce competențe a format elevilor la lecția dată care îi vor fi utile pentru viață ?" Este admisibil faptul că prin acest mijloc, copilul va înțelege la ce bun are nevoie să învețe atât de multe discipline, găsind pentru fiecare din ea câte un răspuns.

În baza Curriculumului din 2010[5], referitor la conținuturi se atestă o schimbare comparativ cu Curriculumul din 2006.[6] (Anexa 1) Astfel, capitolul în care se include tema „Regimuri totalitare", pentru vechiul Curriculum se conținea în Capitolul IV[7], pentru cel actual este plasat în primul capitol din obiectul de studiu[8]. Această permutare ne vorbește despre faptul, că se schimbă accentul privind locul și valoarea în înțelegerea și aprecierea importanței cunoașterii regimurilor totalitare pentru existența vitală.

În contextul definirii conceptului impedimentelor din perspectiva abordării multiple, putem atesta și cauzele apariției acestora în procesul de predare-învățare a subiectului *Regimuri totalitare. Unul din ele reprezintă diversitatea informativă la subiectul predat și a utilizatorilor ce o accesează,* care de fapt nu sunt pregătiți spre o interpretare critică a informațiilor obținute. Impedimentele întru studierea regimurilor totalitare rezidă în

[2] Ibidem.
[3] Curriculum. Istoria. Clasele X-XII 2010, 2.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem, 9.
[6] Istorie. Curriculum pentru învățământul liceal (clasele a X-a– a XII-a) 2006, 13.
[7] Ibidem.
[8] Curriculum. Istoria. Clasele X-XII 2010, 2.

- *modelul cultural istoric*, care tratează istoria prin evoluția istorică a instituțiilor specifice anumitor epoci, cum ar fi de exemplu: istoria orașului medieval, istoria mănăstirilor, istoria feudei, istoria palatină.[2]

În această situație, profesorului contemporan îi este foarte dificil să încadreze subiectul studiat într-o schemă teoretică bine definită, fapt ce constituie unul din impedimentele conceptuale ale subiectului examinat. Dacă analizăm aspectele teoretice ale studierii regimurilor totalitare, ne mai confruntăm şi cu alte tipuri de impedimente. Deoarece pentru studierea istoriei în Republica Moldova se declară că *„Misiunea istoriei ca disciplină şcolară este* orientată prioritar *spre înțelegerea trecutului propriului popor şi a diversității tradițiilor culturale şi istorice ale popoarelor lumii pentru a înlătura prejudecățile şi a încuraja toleranța între oameni"*. Aşadar, predarea istoriei trebuie să aibă la bază *„ideea de reconciliere şi toleranță între popoare."*[3]

Dar din curriculumul nou este complicat de definit principiile teoretice istorice, pe care le-ar aplica profesorul contemporan. Fapt ce din nou constituie un impediment pentru reconstruirea unor realități istorice. La etapa actuală una din cele mai discutate probleme o constituie Curriculumul național, care trebuie îmbunătățit, o necesitate dictată de actualizarea standardelor în educație şi de schimbările de perspectivă în acest domeniu şi odată cu adoptarea unei „pedagogii a competențelor". Modificarea respectivă, presupune elaborarea „curriculumului din perspectiva trecerii de la modelul de proiectare curriculară, centrat pe *obiective,* la modelul axat pe *competențe – un ansamblu/sistem integrat de cunoştințe, capacități, deprinderi şi atitudini, dobândite de elevi prin învățare şi mobilizate în contexte specifice de realizare, adaptate vârstei elevului şi nivelului cognitiv al acestuia, în vederea rezolvării unor probleme cu care acesta se poate confrunta în viața reală.*[4]. În acest context, în fața profesorilor de istorie este pusă o sarcină dublă: să accepte modernizarea curriculumului, interpretându-l corect, iar al doilea aspect ține de implementarea conținutului istoric formând astfel competențe elevilor, deoarece la finele lecției dascălul va trebui să răspundă clar la o singură întrebare: „Ce competențe a format elevilor la lecția dată care îi vor fi utile pentru viață ?" Este admisibil faptul că prin acest mijloc, copilul va înțelege la ce bun are nevoie să învețe atât de multe discipline, găsind pentru fiecare din ea câte un răspuns.

În baza Curriculumului din 2010[5], referitor la conținuturi se atestă o schimbare comparativ cu Curriculumul din 2006.[6] (Anexa 1) Astfel, capitolul în care se include tema „Regimuri totalitare", pentru vechiul Curriculum se conținea în Capitolul IV[7], pentru cel actual este plasat în primul capitol din obiectul de studiu[8]. Această permutare ne vorbeşte despre faptul, că se schimbă accentul privind locul şi valoarea în înțelegerea şi aprecierea importanței cunoaşterii regimurilor totalitare pentru existența vitală.

În contextul definirii conceptului impedimentelor din perspectiva abordării multiple, putem atesta şi cauzele apariției acestora în procesul de predare-învățare a subiectului *Regimuri totalitare. Unul din ele reprezintă diversitatea informativă la subiectul predat şi a utilizatorilor ce o accesează*, care de fapt nu sunt pregătiți spre o interpretare critică a informațiilor obținute. Impedimentele întru studierea regimurilor totalitare rezidă în

[2] Ibidem.
[3] Curriculum. Istoria. Clasele X-XII 2010, 2.
[4] Ibidem.
[5] Ibidem, 9.
[6] Istorie. Curriculum pentru învățământul liceal (clasele a X-a– a XII-a) 2006, 13.
[7] Ibidem.
[8] Curriculum. Istoria. Clasele X-XII 2010, 2.

simplul motiv că, odată cu pășirea într-un nou secol, era informațională oferă un volum de cunoștințe diverse cu interpretări adesea ambigue, care duc la dezorientarea atât a profesorului, cât și a elevului în acumularea de cunoștințe. Deși analiza multiperspectuală în istorie este acceptată, totuși unele conținuturi sau tratări ale unor probleme formează confuzii în rândurile elevului, care ezită mai apoi să dea o apreciere personală față de conținut. Astfel, putem susține ideea că în procesul studierii subiectului regimurilor totalitare profesorul se confruntă cu o palitră informațională diversă, ce creează dificultăți în predarea acestui subiect. Există surse multiple: pagini web, literatura specializată, presa, filme artistice, filme documentare cu prezența unor poziții strict definite, cu influiențe politice. În șirul acestor fluxuri informaționale se include *televiziunea*, care prezintă diferite evenimente și fenomene istorice cu diferite interpretări. Această situație impune necesitatea explicațiilor verosimile și autentice pe care trebuie să le posede profesorul contemporan. Pentru a argumenta afirmația dată, putem aduce ca exemplu prezența a peste 100 de canale televizate, la care au accesul atât elevii, cât și profesorii. Această diversitate condiționează faptul că uneori elevii sunt mai informați asupra unor subiecte istorice decât profesorii. Dar putem atesta că, în lipsa unor abilități de analiză, pe care le-ar putea obține la lecțiile de istorie, elevii cad pradă unor erori și convingeri pe care le promovează mijloacele TV. Ca un exemplu concludent ne poate servi modul de interpretare a conținutului istoric al regimurilor totalitare de către canalele NIT; Moldova 1, PRO-TV. Cel mai recent exemplu sunt dezbaterile privind „Declararea zilei de 28 iunie 1940 zi de ocupație sovietică". Respectiv, și canalele TV antrenate în prezentarea acestei declarații, au fost puternic influențate de coloratura politică pe care o promovează.

O altă dimensiune de informare asupra regimurilor totalitare îl constituie *filmele documentare*. Multe din aceste producții sunt realizate de ruși, sau în cea mai mare parte de americani, care au tendința de a proslăvi națiunea lor în diverse situații istorice, dând o conotație diferită a ceea ce se numește adevărul istoric. Acest lucrul îl pune într-o situație incertă pe elev. Ca exemplu, putem aduce discuțiile pe care le-am avut cu copii după vizionarea individuală și independentă a filmelor ce prezentau personalitatea lui Hitler. Din discuții au evidențiat date pe care le-au auzit pentru prima dată din film. Fapt ce îl pune pe profesor în situații dificile de comunicare și de explicare a materialului istoric. Numai o simplă tastare pe Internet, privind reflectarea rolului acestei personalități în documentare, a prezentat cifra de peste 5100 de trimiteri la acestui subiect. Respectiv abundența numerică duce la scăderea calitativă de însușire a informației. Astfel, în lipsa unor cunoștințe anterioare asupra rolului și acțiunilor pe care le-a întreprins această personalitate istorică, copii au căzut pradă senzaționalului și necunoscutului conținutului istoric. Respectiv, de cele mai dese ori aceste filme, declarându-se documentare, de fapt prezintă o opinie sau o viziune bine distinctivă, dar care este foarte greu de sesizat de către elev, pe de o parte, și de profesor, de altă parte.

Tot din genericul mass-media se includ și *ziarele*. Deși sunt mai puțin citite de elevi, oricum prezintă subiectul *regimuri totalitare* în diferite forme, iar pentru sporirea gradului de citire al acestora, jurnaliștii apelează la exagerări atât de titlu, cât și de conținut, lucru care poate duce în eroare ușor un elev slab informat, formându-și păreri greșite în conținut. Ca exemplu, putem aduce relatarea importanței zilei de 9 mai. Astfel la 9 mai 2002, în unul din numerele ziarului „Comunistul" a fost citată cuvântarea președintelui Vladimir Voronin la mitingul consacrat aniversării a 57-a a Marii Victorii.[9]. Dar în acest articol nu și-a găsit oglindire sărbătorirea sfârșitului Războiului. Iar cât privește

[9] Comunistul /Nr. 26 (432), 2005, 4.

„Pactul Molotov-Ribbentrop" este calificat de ziariştii partidului de guvernământ în cele mai controversate conotații, apelându-se la calificativul „reunirea Basarabiei cu Patria-mamă." Astfel, istoricul Şornikov I. susținea ideea că *„acest act în contextul luptei de 22 de ani a URSS pentru reunirea Basarabiei semnarea la 23 august 1939 a Protocolului secret a fost un episod legitim*[10]. În acest condiții, elevul poate fi privat de capacitatea de a identifica adevărul de neadevăr. Din cele relatate mai sus, este de remarcat faptul că întru descoperirea adevărului istoric, prezența izvoarelor istorice subiective, cât şi a celor obiective, precum sunt documentele de epocă, crează dificultăți de înțelegere şi de conştientizare a adevărului istoric. Deşi doza de adevăr ce o transmit aceste documente este mare, e de specificat că interpretarea de către istorici poate fi subiectivă, deoarece unele fragmente din acestea pot fi folosite ca instrumente de denaturare a adevărului. Acest lucru poate fi evitat doar sub ghidarea atentă şi cărturară din partea profesorului dotat cu un instrumentar teoretic, metodologic şi izvoristic.

O altă cauză a impedimentelor în învățarea conținutului despre *Regimurile totalitare* îl constituie faptul că *majoritatea profesorilor interpretează informația la subiectul dat doar dintr-un unghi de vedere.* La 1 septembrie 2006, elevii claselor a XII-a, urmau să învețe din manualele noi, şi anume, din controversata „Istorie Integrată", editată la tipografia de stat „Cartea Moldovei", într-un tiraj de 45-50 de mii de exemplare. Totodată s-a creat oportunitatea pentru profesori, care ar fi permis să se folosească şi alte manuale, inclusiv cele de Istorie a Românilor, fiind astfel respectat principiul multiperspectivității studierii istoriei. Această idee, invocată de Ministrul Învățământului de atunci a fost considerată de o mare parte a istoricilor a fi „ *un pretext în spatele căruia se ascunde încercarea Puterii de a revigora tezele istoriografiei sovieticilor*".[11] În momenul decontării manualelor „vechi de istorie" din biblioteci, profesorii au rămas să utilizeze doar cele indicate de către guvernare, cele de „istorie integrată". Dacă pentru un cadru didactic din mediul urban, cât şi pentru elevi, acest lucru nu este o problemă tocmai majoră, deoarece disponibilitatea folosirii informaționale este mai largă şi accesibilă, pentru profesorii din mediul rural prezintă un mare impediment, neavând decât surse modeste de alternativă în procesul predării disciplinei. Manualele ar fi fost salutabile în procesul de predare-învățare, dacă însă nu ar fi fost etichetate ca instrument politic folosit de partidul de guvernământ, provocând în mediul istoricilor şi al cadrelor didactice semne de proteste. Istoricul Ion Varta critica manuscrisul manualului pentru clasa a XII-a, pe motiv de româno-fobie şi de ideologizare a unor evenimente. El dă ca exemplu momentului intrării trupelor române în Basarabia în 1941: *„La Chişinău, în primele zile ale ocupației, oamenii erau uciși pe străzi, femeile violate, copiii înjunghiați cu baionetele. Sute de cadavre erau aruncate spre sfâşiere câinilor*".[12] Aceste manuale au fost criticate dur şi de Ion Constantin, care relata faptul că: *„excluderea din învățământ începând cu 1 septembrie 2006 a cursului de Istorie a Românilor şi înlocuirea lui cu unul de istorie integrată, îmbibat cu falsuri despre istoria teritoriilor româneşti de la est de Prut, sunt dovezi elocvente că politica de „moldovenizare", promovată de autoritățile comuniste de la Chişinău, prinde teren în Moldova".*[13] La fel indignați de implementarea noului curs de „istorie" au fost şi cei din Liga Tineretului Social-Liberal (LTST), care au declarat că „ *percep introducerea manualelor de istorie integrată în şcoli drept una totalmente denigratoare; noile manuale conținând numeroase*

[10] Şornikov, P., /Nr. 27 (243) , 2001, 7.
[11] Basiul,V., Timpul /2006, august, 4.
[12] Ibidem.
[13] Constantin,I.,/ Septembrie 15, 2006, 14-15.

acuzații la adresa României, precum şi texte propagandistice comuniste şi sovietice, iar acest fapt poate duce atât perturbări interne de identitate ale tinerilor precum şi la deteriorarea imaginii Republicii Moldova în fața cetățenilor şi a partenerilor străini.[14]" La fel şi AIRM-ul a încercat, în nenumărate rânduri, să ridice problema *„reabilitării istoriei, ca disciplină şcolară."* Mai mult ca atât, a dat publicității raportul de analiză al manualelor al Institutului „Georg Ecket" din Germania. În acest raport a fost criticat aspru conținutul politizat al manualelor. Au fost aduse „(...) *critici cu referire la cinci aspecte: lipsa de multiperspectivitate – la drept vorbind, nu sunt propuse nici măcar două păreri, lipsa unificării diferitor părți şi teme ale manualului, lipsa lucrului formativ şi creativ asupra surselor, stilul enciclopedic al conținuturilor, atât şi retorica politică şi ideologică puternică a autorilor textului (care nu este nici contextualizată)."*[15]

De asemenea, nu putem trece cu privirea şi problema calității conținuturilor din manualele actuale de Istorie, distribuite prin şcoli. Nu putem să nu acceptăm opinia organelor internaționale, consolidăm că lasă mult de dorit. Observațiile remarcate a comisiei internaționale se refereau la faptul că analiştii *„au criticat acel fapt că istoria este reprezentată în formă de date fixe, fie în alb sau negru. Aceasta persistă datorită dominării narative în textele autorilor – părerile conflictuale nu sunt nici incluse în sursele citate, nici reprezentate în textele autorilor. Un alt factor, ce agravează tratarea unilaterală a istoriei este şi modul repetativ al exercițiilor. Lucrurile se agravează prin interpretarea istoriei din pizma doctrinei marxiste şi folosirea în manuale a opiniilor înalt politizate."*[16]. În aşa mod, cursul de Istorie Integrată a generat adevărate proteste în rândul profesorilor de istorie, care au cerut anularea acestuia, totuşi Guvernarea s-a ținut pe poziție, iar Stepaniuc a recunoscut că a reuşit prin noile manuale să respingă românismul, scop declarat de PCRM încă din 2001.[17] Astfel putem constata că profesorul actual de istorie efectuează explicarea temei date strict în baza materialului din manual, sau cea primită de la cursurile de perfecționare. Acest lucru vine să ne confirme şi sondajul realizat cu profesorii de istorie în 2009 la IŞE, prin care 75% din cadrele didactice la istorie utilizează numai manualul prezent în liceu. Acest lucru fiind explicat prin diverse motive: lipsa manualelor de alternativă; a accesului la Internet; a mijloacelor tehnice ce ar facilita predarea disciplinei; a indicațiilor stricte şi des controlate de către direcția instituției în care activează, aceştia fiind servili partidului de guvernământ; lipsa de timp necesar pentru pregătire, din cauza grijilor cotidiene, fenomene specifice cu preponderență în mediul rural.[18]

Analiza activității profesorului contemporsn ne permite să constatăm că, în activitatea sa profesorul de istorie foarte puțin utilizează o aşa sursă importantă pentru subiectul *Regimuri totalitare* cum este *istoria orală*. Dar de fapt aceasta oferă detalii uimitoare despre anumite procese şi evenimente istorice, care au un caracter controversat de la un martor la altul. Metoda orală, ca metodă de cercetare istorică, s-a impus relativ de puțină vreme în sfera de interes a istoricilor preocupați de reconstituirea trecutului recent, ai căror protagonişti mai sunt încă în viață şi pot relata despre istoria pe care au trăit-o.[19] În contextul dezvoltării istoriografiei, şi mai ales al necesității de a reconstrui o altă viziune asupra trecutului, în special în cazul regimurilor totalitare, despre care istoricul nu are decât surse „oficiale", frecvent ideologizate şi adesea în contradicție flagrantă cu realită-

[14] Timpul. / Anul V.Nr.179 (454), 2006, 2.
[15] Institutul Georg Eckert , 2006. http://www.airm.reg.md/wp/?p=283.
[16] Ibidem.
[17] Timpul. / Februarie, 5, 2010, 25.
[18] Sondaj IŞE, 2009.
[19] Jacques Le Goff , 1998, p. 162.

țile vremii, sursele orale câștigă din ce în ce mai mult teren. Această abordare de factură postmodernă poate contribui la reconstituirea anumitor aspecte privind istoria trecutului, mult mai nuanțat şi mai amplu, decât istoria oficială. În condițiile în care situația istoriei după 1989 în spațiul românesc, inclusiv din Republica Moldova, s-a putut vedea cât de mult a fost alterat discursul istoric în timpul regimului comunist, se impunea de urgență recuperarea memoriei, culegerea de mărturii de la un număr cât mai mare de persoane, de profesii, sau apartenență socială diferită, opozanți cu trecut politic sau oameni simpli, pentru a asigura o alternativă la sursele istorice din perioada totalitarismului. Astfel, una din metodele, posibil, aplicate la predarea/învățarea regimurilor totalitare presupune ca sarcină, culegerea mărturiilor de către elevi de la bunei, rude, cunoştințe, chiar şi străini despre regimul comunist, în care au trăit unele generații care mai sunt încă în viață.

Din interviurile realizate de către elevi li se propun să determine atitudinile martorilor despre evenimentele trăite. Astfel se fac a fi observate clar nişte nuanțe în aprecierea acestora. Unii din martori sunt nostalgici după timpurile trecute şi oferă o imagine pozitivă a regimului comunist. Alți martori au o atitudine neutră față de cele întâmplate, luând rostul evenimentelor trăite din cel de-al Doilea Război Mondial în timpul căruia, la 1944, Basarabia este reocupată de URSS şi după, trăite de el ca pe ceva firesc. Ca exemplu, ne poate servi informația culeasă de liceanul Dorin Nicoară, de la L.T „Al.I. Cuza", care a intervievat bunelul, veteran de război, ce a luptat pe al doilea front Ucrainean[20]. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu acei martori oculari, care au fost victime ale regimurilor totalitare şi oferă informații fondate pe emoții: *„sî vez un lucru, când vineu ruşâi (e vorba de anul 1944) în casa omului, da fimeile estea zâşeu: „– Of Doamni!" da dintr-ânşâi spuneu: „– Nu zâşiț aşă, cî noi am vorghit cu Stalin, cî aişea a sî şim cuminț". Da ii ştii şi făşeu? Chiar la fratili tatălui meu o întrat în casî, ş-o mers la gardirob ş-o luat tăti hainili cu brațu. Şere di la fimei, băte cu pumnu în masâ şî zâşe sâ-i dăi ceas di aur, da noi, neam di neamu nostru n-am avut aşă şeva, nebuni, sălbatişi; amu moşu meu ave o hainâ purtatî cari stroche cu dânsa jia, i-o luat-o şî pi şeia, o rămas sâ mâ iertaț în cămeşî şî izmeni, fără haini, iaca aşă făşe ruşâi prin sat*[21]. Astfel, metoda istoriei orale poate oferi profesorului o variantă optimă de implimentare a informației obținute în învățarea subiectului *Regimuri totalitare,* care, în definitiv, poate forma la elevi atât o viziune clară vis-a-vis de conținut, cât şi diverse competențe, ceea ce prevede învățământul moder. În acest context, este clar faptul că folosirea unui singur manual de istorie de către profesor în procesul de predare-învățare crează o proastă calitate a însuşirii de către elevi a informației propuse, ca rezultat al denaturării „adevărului istoric." Rostul profesorului de istorie în interpretarea informației culese de către elevi este una de dirijare, de explicare şi de monitorizare privind adevărul istoric.

Dacă e să ne referim şi la un alt impediment de înțelegere a regimurilor totalitare îl putem atesta *în politizarea excesivă a disciplinei şi controlul din partea partidului de guvernământ care impune anumite standarde de interpretare a evenimentelor în vederea justificării acțiunilor lor.* Influența politică a dus la sciziunea profesorilor după principiul: păstrători ai istoriei naționale şi părtaşii aşa-zisei istorii integrate. Această situație a şi condiționat o tensiune foarte ridicată în rândurile profesorilor şi, respectiv, şi în abordarea subiectului dat. Începând cu anul 2001, partidul comunist treptat a început să țină controlul asupra tuturor sferelor vieții de stat din Republica Moldova. Unul din acestea îl reprezintă şi învățământul, iar ca țintă directă a servit disciplina Istorie, utilizată în folosul partidului de guvernământ ca instrument de ideologizare.

[20] Interviul cu Andrei Nicoară, 2010.
[21] Interviul cu Raisa Iovu, 2010.

La 19 decembrie 2001, trei istorici cu vădite simpatii față de regimul comunist se adresează președintelui de atunci, Vladimir Voronin și explicau necesitatea stringentă de a introduce cursul de „Istorie a Moldovei". Este vorba de Alexandru Buruian, Valentin Beniuc și Valentin Dergaciov, care ulterior vor sta în rândul coordonatorilor pentru elabora manualele de „Istorie Integrată". Astfel, la 13 februarie 2002, guvernul Tarlev aprobă introducerea „Istoriei Moldovei" în școală la toate nivelurile, începând cu 1 septembrie 2002. În acest scop, urmau să fie pregătite și editate programe școlare și manuale. Inițiativa guvernului comunist de a schimba cursul de istorie din școală a generat ample proteste stradale. În cele din urmă Guvernul a fost nevoit să cedeze. În scurt timp însă, guvernarea comunistă a reinventat o altă istorie. În 2002-2003, au urmat câteva seminare, organizate de Ministerul Educației în colaborare cu Consiliul Europei și Asociația Profesorilor de Istorie din Europa, EUROCLIO, în rezultatul cărora Guvernul a decis implementarea unui nou curs experimental, „Istorie Integrată". De data aceasta, Istoria era plină de sintagme la modă din politologie – toleranță, viziune critică asupra trecutului, integrarea în spațiul educațional European. În anul școlar 2003-2004 Ministrul introduce acest experiment în câteva zeci de școli. În anul următor experimentul ajunge în circa o treime din instituțiile de învățământ din Republică. În octombrie 2005, toate școlile din Republică au primit manuale de „Istorie Integrată" pentru clasa a V-a și a VI-a. În martie 2006, V.Voronin dă indicații ca „Istoria Românilor" să fie înlocuită cu „Istoria Integrată" pentru clasele a VII-a, a VIII-a, a IX-a și a XII-a, cu manuale care au fost editate la tipografii de stat. Deși aspru criticate, totuși ele s-au distribuit prin școli cu obligativitatea de a fi utilizate în procesul de predare-învățare de către profesorii de istorie. Ca rezultat al falsificării istoriei în baza conținuturilor din manual, AIRM, într-un comunicat de presă, cere reabilitarea istoriei prin restabilirea ei în lista examenelor de bacalaureat. Ca argument fiind invocat că istoria duce la formarea educației civice a cetățenilor. *„În țările în care există un singur manual recomandat de Ministerul Educației sau de guvern, adie a totalitarism. De aceea, vrem să existe alternative la manual pentru toate obiectele de studiu, în primul rând, la istorie, a menționat dr. Sergiu Musteață, președintele AIRM-ului".*[22] Astfel, *„manualele de istorie integrată se aseamănă cu niște „abecedare" comuniste și amintesc despre „Istoria RSS Moldovenești", precedată în școlile sovietice.*[23] Iar elevii învață că Moldova a fost eliberată de către ruși, că moldovenii reprezintă un popor, și că după proclamarea independenței Republicii Moldova a fost o țară săracă, însă din 2001 se observă *„o creștere economică substanțială. Manualele sunt scrise într-un stil sovietic, „muncitoresc", cu greșeli gramaticale și stilistice, fiind etichetate ca o lecție de comunism și moldovenism primitiv, și cum menționa istoricul Anatol Petrencu „ scopul cursului de istorie integrată este unul singur – deznaționalizarea tinerei generații."*[24] Încă din anul 2003, într-un comunicat de presă relatat de Basa-press, se vorbea despre faptul că *„învățământul istoric continuă să fie hărțuit. Prin aceste acțiuni, guvernul urmărește scopul de a înlocui actualul curriculum național de istorie cu o concepție, care transformă istoria dintr-o disciplină științifică, „într-o cenușăreasă a politicului". Autorii manualelor de „Istorie a Românilor" sunt considerați adversari înveterați ai statalității moldovenești și sunt învinuiți de cele mai grave crime împotriva umanității: nazism, rasism, xenofobie etc."*[25] O altă sferă monopolizată de comuniști a fost cea a audio-vizualului. Din 2001 partidul de guvernământ a

[22] Olaru ,A.,/ Anul VII. Nr. 199 (1473), , 2009, 3.
[23] Păduraru , P., / Septembrie,13, 2006, 5.
[24] Roibu ,N. P., / Noiembrie, 24, 2004, 13.
[25] Timpul. /.Nr.38 (100), 31 octombrie, 2003,2.

încercat să-l folosească ca instrument politic şi docil față de guvernare, iar canalele româneşti au fost treptat anihilate, exemplu concret al TVR1[26]. Sub pretextul unor defecțiuni de ordin tehnic, conducerea comunistă de la Chişinău a interzis transmiterea pe teritoriul Republicii Moldova a postului public din România, TVR1, în martie 2003. La fel şi în 2004, posturile care, după părerea guvernării, erau pro-româneşti le-au fost suspendate licențele de emisie, este vorba de „Antena C" şi „Euro TV", ca ulterior peste trei ani fracțiunea PPCD şi PCRM din Consiliul municipal Chişinău să voteze pentru vinderea celor două posturi radio TV municipale, sau, aşa cum s-a constatat ulterior, fiecare adjudecând câte o instituție media, care să servească interesele politicii de stat.

În timpul guvernării comuniste nu a existat o presă liberă, la 3 mai 2009, când s-a sărbătorit "Ziua libertății presei", organizații media din Republica Moldova au desfăşurat un miting de protest *„împotriva acțiunilor de intimidare a jurnaliştilor şi de subminare a instituțiilor mass-media, declanşate de autoritățile comuniste de la Chişinău, după alegerile din 5 aprilie.* În ajun, organizația internațională „Fredom House" a dat publicității raportul său anual despre libertatea presei. Potrivit acestuia, *„Republica Moldova se afla în categoria țărilor care nu au presă liberă, alături de țări precum Irakul, Armenia, Rusia, Cuba şi China*[27]." Un rol aparte, prin care se impun standarde de interpretare a evenimentelor, în vederea justificării acțiunilor regimului comunist, le-a revenit unor posturi de televiziune. *"(...) Moldova 1 şi: NIT– ul care funcționează ca veritabile instituții de propagandă*[28]." „Buletinele de ştiri" ale acestor canale de televiziune, sunt aşa-numitele reacții vii, luate direct din stradă, care trebuie să convingă telespectatorul că exprimă „vocea poporului.[29]"

Presa a reprezentat, la fel, un instrument politic de bună credință al partidului de guvernământ. Ca exemplu, ne poate servi ziarul „Comunistul", considerat ziar de partid. În paginile lui se conțin articole ce defăimează istoria, având o orientare pro-rusească. Spre exemplu, cu prilejul zilei de 28 iunie, în 2004, la Centrul PCRM a avut loc o „masă rotundă" cu tema: „64 de ani de la eliberarea Basarabiei, reunirea poporului moldovenesc şi constituirea statului sovietic moldovenesc unic.", în care s-a pus accentul pe faptul că ziua de 28 iunie 1940 este considerată *o adevărată sărbătoare*, deoarece *„în această zi a avut loc eliberarea Basarabiei de sub ocupația românilor. Şi, atunci, ostaşii Armatei Roşii au fost întâmpinați cu multă bucurie*[30]."

Astfel, dezvăluind politizarea excesivă a disciplinei şi controlul din partea partidului de guvernământ, care impune anumite standarde de interpretare a evenimentelor în vederea justificării acțiunilor lor, putem afirma că verigile de informare, precum ar fi mass-media din Republica Moldova, dacă sunt monopolizate de partidul de guvernământ, nu oferă o informație veridică vis-a-vis de mai multe conținuturi, inclusiv *regimurile totalitare.* Învățământul, la fel, poate servi drept punct forte, pentru cei ce doresc să-l utilizeze în interesele puterii de guvernământ, şi care elaborează teze prin prisma disciplinei Istorie, precum acea despre comunismul sovietic ce a avut un impact benefic asupra teritoriului Basarabiei şi multe alte erori istorice care denaturează esențial conținuturile.

În această ordine de idei, putem conchide că, în momentul existenței mai multor impedimente ce crează obstacole veridice în procesul de predare-învățare a *regimurilor totalitare*, rolul hotărâtor în formarea unei opinii veridice îi revine profesorului. Deşi acesta

[26] Timpul / Anul VII. Nr. 31 (776), 2008, 4-5.
[27] Hadârcă, N., / Anul VIII. Nr. 75 (1049), 2009, 1-2.
[28] Tănase,C., / Anul VIII. Nr. 168(1142), 2009, 6.
[29] Ibidem.
[30] Ibidem.

are o sarcină complicată, el trebuie să posede maximum de informație ce o acumulează din diferite surse, ca sa poată argumenta corect şi convingător punctul de vedere care, în mare parte, trebuie să coincidă cu viziunea majoritară a cercetătorilor ce analizează acest subiect. De fapt, aceasta fiind şi una din competențele profesionale ce trebuie să le posede profesorul de istorie din mileniul III.

Bibliografie

Lucrări speciale:

Curriculum Istoria. Clasele X-XII. 2010, Chişinău, 16.

Gavriliță, G., Popovici C., Nazaria S., Certan E., Rusu S., Veveriță M., Topor S., Dandara V., Pelivan G.,*2006. Istoria. Curriculum de liceu (clasele X-XII)*, Chişinău, 16.

Institutul, Georg Eckert., 2006. *Expertiza a doua privitor la manuscrisele manualelor de istorie pentru Republica Moldova.* Braunschweig.

Jacques Le Goff., 1998. *„Histoire et memoire,"* Paris. Apud Simona Nicoară şi Toader Nicoară (1996). Mentalități colective şi imaginar social sau istoria şi noile paradigme ale cunoaşterii. Cluj-Napoca, p.46.

Korotcova M.V., Studenikin M.T, 1999. *Metodica obucenia istoriii v shemah, tabliţah, opisaniah. Practicescoe posobie dlia ucitelei,* Moscova.

Presa periodică:

Basa-press., 2003. Profesorii nu vor ca învățământul istoric să fie hărțuit. În *Timpul.* Nr.38 (100), 2-3.

Basiul,V., 2006. *Până la 1 septembrie, autorii manualelor de „Istorie integrară" sunt susținuți în taină.* În *Timpul.*, 2-3.

Constantin,I., 2006. *Desovietizarea, ca alternativă a „moldovenismului".* În *Timpul.* 2-3.

Hadârcă, N., 2009. *Comuniştii au nevoie de presă liberă.* În *Timpul.* Anul VIII. Nr. 75 (1049), 4.

Ivanov, I., 2005. *În ciuda morții.* În *Comunistul.* Nr. 26 (432), 6.

Manualele de „istorie integrată" sunt excesiv politizate. 2006. În *Timpul.* Anul V.Nr.179 (454), 4.

Olaru , A., 2009. *Cerem reabilitarea istoriei, ca disciplină şcolară.* În *Timpul* Anul VII. Nr. 199 (1473), 3.

Păduraru ,P., 2006. *Raiul în R. Moldova a fost adus de către comunişti.* Septembrie, 13, 4.

Roibu ,N. P., 2004, *Profesorii predau de nevoie Istoria Integrată.* Noiembrie, 24.

Sondajul, efectuat cu profesorii de istorie la cursurile de perfecționare în perioada anului 2009, de către conferențiarul Lisnic Angela.

Şornikov, P., 2001. *Războiul era în prag. Pactul Molotov-Ribbentrop şi reunirea Basarabiei.* În *Comunistul.* Nr. 27 (243), 6.

Tănase,C., 2009. *Goebbels şi Voronin, nazismul şi comunismul.* În *Timpul.* Anul VIII. Nr. 168(1142), 21, 5.

Tănase, C. *R., 2008. Moldova: şapte ani de comunism.* În *Timpul.* Anul VII. Nr. 31 (776), 4.

Surse orale:

Interviul cu Andrei Nicoară, născut în satul Teleşeuca, 86 ani; Adresa: satul Teleşeuca, raionul Donduşeni. R. Moldova; interviu realizat la Teleşeuca, în 24 aprilie 2010.

Interviul cu Raisa Iovu, născută în satul Năpădeni, 88 ani; Adresa: satul Năpădeni, raionul Ungheni, R. Moldova, realizat la Năpădeni, în 1 mai 2010.

Surse web:

http://old.portal-slovo.ru/download/history/KorStud.pdf.

http://www.airm.reg.md/wp/?p=283.

Impediments in Study the Totalitarian Regimes in the Lyceum level in Republic of Moldova

Abstract

The subject of this study is devoted to the theme of information content „the totalitarian regimes" in education units of the Republic of Moldova at secondary level. Research problem is the obstacles faced by history teacher in the process of preparing and teaching classes for this subject. The purpose of this research is to examine „the totalitarian regimes" in the units at secondary education in the Republic of Moldova, to determine the impediments faced by teachers in teaching this content.The goals of research lie in theaim of research, which provides identification of impediments to this topic and to define the circumstances and causes of such states of the object investigated. To achieve them were used as sources of research: empirical observation; teaching materials available; the modern information of modern media.

Among the causes of limitations in teaching and learning subject „totalitarian regimes" we can specify:

1. Conceptual differences in understanding of this topic and move from operating teaching history in the competitive one;
2. Informational diversity in subject taught and its users, which really are not prepared towards a critical reception by existing multi-sources: Internet, special literature, media, films, documentaries with presentation of a strictly defined position shaken by political cataclysms.
3. Information interpretation of the subject examined is realized by most rural teachers strictly based on the manual material;
4. Excessive politicization of the discipline and control of the ruling party by imposing certain standards of interpretation of events.

In our opinion that possession when a high percentage of information from various sources opposite to the totalitarian regime, the calf is faced the dilemma of detailed estimation of this topic. Thus, the crucial role in forming a realible opinion it is the teacher. Although it has a rather complicated and difficult task, the teacher needs to possess up to an accumulated information from various sources, to be able to accurately and persuasively argue point of view, to learn to acquire skills of historical analysis, which would facilitate critical thinking and existing historical events.

Anexa

Clasa a XII-a			
	Curricula 2006		**Curricula 2010**
	Conținuturi		**Conținuturi**
1	Viața economică și progresul tehnico-științific.	**1**	***Viața politică în lumea contemporană.***
2	Viața socială și modul de viață.	**2**	Relațiile internaționale în epoca contemporană.
3	Relațiile internaționale în epoca contemporană. Destrămarea sistemului colonial.	**3**	Economia și progresul tehnico-științific în secolul XX – începutul secolului XXI.
4	***Țări democratice și regimuri totalitare. Evoluția politică a statelor din Europa După 1989.***	**4**	Viața socială.
5	Conflagrațiile secolului al XX-lea.	**5**	Identități colective și naționalisme în lumea contemporană.
6	Organismele internaționale și rolul lor în lumea contemporană.	**6**	Republica Moldova după 1991. Realizări, probleme și perspective.
7	Cultura și știința în epoca contemporană.	**7**	Cultura în lumea contemporană.
8	Problemele globale contemporane.	**8**	Probleme globale ale lumii contemporane.
9	Lecții de sinteză: • Secolul al XX-lea – secolul extremelor. • Femeia secolului al XX-lea. • Integrarea europeană la începutul mileniului 3. • Terorismul – una din formele de luptă la etapa actuală. • Perspectiva Europei multiculturale în secolul XXI.	**9**	*Activități de sinteză:* *Activitatea Consiliului Europei. Integrarea europeană și atlantică: opțiuni pro și contra.* *Identități colective în România și Republica Moldova* *Modele și valori de gen în epoca contemporană.**